

Βρυξέλλες, 14.12.2020
COM(2020) 803 final

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με τις δραστηριότητες και τις διαβουλεύσεις της συντονιστικής ομάδας κατά των βασανιστηρίων που αναφέρεται στο άρθρο 31 του κανονισμού (ΕΕ) 2019/125 για το εμπόριο ορισμένων αντικειμένων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή, για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία

1. Εισαγωγή

Το άρθρο 31 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΕ) 2019/125, της 16ης Ιανουαρίου 2019, για το εμπόριο ορισμένων αντικειμένων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή, για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία ⁽¹⁾ (στο εξής: κανονισμός) υποχρεώνει την Επιτροπή να υποβάλλει ετήσια έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τις δραστηριότητες, τις έρευνες και τις διαβουλεύσεις που διεξάγει η συντονιστική ομάδα κατά των βασανιστηρίων. Η έκθεση δεν πρέπει να υπονομεύει τα εμπορικά συμφέροντα των φυσικών ή νομικών προσώπων.

Η παρούσα έκθεση παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες της συντονιστικής ομάδας κατά των βασανιστηρίων το 2019.

2. Κανονιστικό πλαίσιο

Στόχος του κανονισμού είναι η παρεμπόδιση, αφενός, της θανατικής ποινής και, αφετέρου, των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας σε χώρες εκτός της ΕΕ, μέσω του περιορισμού του εμπορίου ορισμένων αντικειμένων. Στον κανονισμό γίνεται διάκριση μεταξύ αντικειμένων τα οποία:

- εκ φύσεως προορίζονται για καταχρηστική χρήση και δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελούν αντικείμενο εμπορίου (παράρτημα II) ή
- μπορούν να χρησιμοποιηθούν για νόμιμους σκοπούς, όπως ο εξοπλισμός για την επιβολή του νόμου (παράρτημα III) ή τα αντικείμενα για θεραπευτική χρήση (παράρτημα IV).

Το εμπόριο των εν λόγω αντικειμένων υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς.

Για τον λόγο αυτό ο κανονισμός περιορίζει το εμπόριο με χώρες εκτός ΕΕ. Ειδικότερα, ορίζει τα εξής:

- i. απαγορεύει την εισαγωγή, την εξαγωγή και τη διαμετακόμιση προς, από και μέσω της ΕΕ, αντικειμένων τα οποία απαριθμούνται στο παράρτημα II και στην πράξη χρησιμοποιούνται μόνο για τη θανατική ποινή ή για βασανιστήρια. Απαγορεύεται επίσης η παροχή τεχνικής βοήθειας σχετικής με τα αντικείμενα αυτά, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης στον τρόπο χρήση τους. Απαγορεύεται επίσης η διαφήμιση των εν λόγω αντικειμένων σε έντυπα μέσα ή στο διαδίκτυο ή η παραχώρηση διαφημιστικού χρόνου στην τηλεόραση ή το ραδιόφωνο, ή η επίδειξη ή προσφορά προς πώληση σε εμπορική ή άλλη έκθεση.
- ii. Για τα αντικείμενα που απαριθμούνται στο παράρτημα III τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή ή για βασανιστήρια, αλλά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για άλλους νόμιμους σκοπούς (επιβολή του νόμου), απαιτείται προηγούμενη άδεια εξαγωγής, η οποία χορηγείται κατά περίπτωση. Προηγούμενη άδεια εξαγωγής απαιτείται επίσης και για την παροχή τεχνικής βοήθειας ή μεσιτικών

¹ Ο κανονισμός για το εμπόριο ορισμένων αντικειμένων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή, για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία εκδόθηκε στις 30.7.2005 [κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1236/2005]. Τροποποιήθηκε αρκετές φορές, πλέον πρόσφατα με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/2134 της 23.11.2016, και στη συνέχεια κωδικοποιήθηκε ως κανονισμός (ΕΕ) 2019/125 της 16.1.2019 (ΕΕ L 30 της 31.1.2019, σ. 1).

- υπηρεσιών σχετικών με τα αντικείμενα αυτής της κατηγορίας. Το παράρτημα ΙΙΙ δεν περιλαμβάνει: α) πυροβόλα όπλα που διέπονται από τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 258/2012· β) είδη διπλής χρήσης που διέπονται από τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 428/2009³· γ) αντικείμενα που διέπονται από την κοινή θέση 2008/944/ΚΕΠΠΑ4.
- iii. Ρυθμίζει το εμπόριο αντικειμένων —χημικών ή φαρμακευτικών ουσιών (παράρτημα ΙV)— που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή (π.χ. προϊόντα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκτέλεση ανθρώπων με θανατηφόρο ένεση). Έχει θεσπιστεί ειδική άδεια («ενωσιακή γενική άδεια εξαγωγής») για τον έλεγχο των εξαγωγών των αναισθητικών χημικών ουσιών αυτού του είδους και για την αποτροπή της μεταφοράς τους για χρήση σε εκτελέσεις με θανατηφόρο ένεση, χωρίς όμως να περιορίζεται το εμπόριό τους για ιατρική, κτηνιατρική χρήση και άλλους νόμιμους σκοπούς.

Οι κατάλογοι των απαγορευμένων και ελεγχόμενων αντικειμένων παρατίθενται στα παραρτήματα ΙΙ, ΙΙΙ και ΙV του κανονισμού.

3. Δραστηριότητες της συντονιστικής ομάδας κατά των βασανιστηρίων

Η συντονιστική ομάδα κατά των βασανιστηρίων (ATCG) συστάθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/2134 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για να εξετάζει ζητήματα που αφορούν την εφαρμογή του κανονισμού.

Η ATCG χρησιμεύει ως βήμα για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ της Επιτροπής και των εμπειρογνομόνων από τα κράτη μέλη σχετικά με τις διοικητικές πρακτικές, καθώς και για τη συζήτηση ζητημάτων ερμηνείας του κανονισμού, τεχνικών θεμάτων όσον αφορά τα αντικείμενα που απαριθμούνται στους καταλόγους, εξελίξεων σχετικών με τον κανονισμό και κάθε άλλου ζητήματος που ενδέχεται να προκύψει. Επιπλέον, η Επιτροπή πραγματοποιεί διαβουλεύσεις με την ATCG κατά την κατάρτιση κατ' εξουσιοδότηση πράξεων, σύμφωνα με τη διοργανική συμφωνία της 13ης Απριλίου 2016 για τη βελτίωση του νομοθετικού έργου (⁵).

Η ATCG πραγματοποίησε δύο συνεδριάσεις το 2019, στις 29 Απριλίου και στις 17 Δεκεμβρίου, για να ανταλλάξει πληροφορίες σχετικά με διάφορα θέματα που συνοψίζονται κατωτέρω και αφορούν την εφαρμογή του κανονισμού.

3.1. Εξελίξεις σχετικά με τη βασική πράξη

² Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 258/2012, της 14ης Μαρτίου 2012, για την εφαρμογή του άρθρου 10 του πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την καταπολέμηση της παράνομης κατασκευής και διακίνησης πυροβόλων όπλων, των εξαρτημάτων τους, των μερών τους και των πυρομαχικών, το οποίο επισυνάπτεται στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος («πρωτόκολλο των ΗΕ για τα πυροβόλα όπλα»), και για τη θέσπιση άδειας εξαγωγής, μέτρων εισαγωγής και διαμετακόμισης για πυροβόλα όπλα, μέρη και εξαρτήματά τους και πυρομαχικά, ΕΕ L 94 της 30.3.2012, σ. 1.

³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 428/2009 του Συμβουλίου, της 5ης Μαΐου 2009, περί κοινοτικού συστήματος ελέγχου των εξαγωγών της μεταφοράς, της μεσετείας και της διαμετακόμισης ειδών διπλής χρήσης (ΕΕ L 134 της 29.5.2009, σ. 1).

⁴ Κοινή θέση 2008/944/ΚΕΠΠΑ του Συμβουλίου για τον καθορισμό κοινών κανόνων που διέπουν τον έλεγχο των εξαγωγών στρατιωτικής τεχνολογίας και εξοπλισμού (ΚΕΠΠΑ) (2020/C 85/01), ΕΕ C 85 της 13.3.2020, σ. 1.

⁵ ΕΕ L 123 της 12.5.2016, σ. 1.

Η ΑΤCG ενημερώθηκε για τις εξελίξεις που σχετίζονται με τη βασική πράξη, δηλαδή για την κωδικοποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1236/2005 στον κανονισμό (ΕΕ) 2019/125 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Ιανουαρίου 2019. Ο αρχικός κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1236/2005 είχε τροποποιηθεί ουσιωδώς και επανειλημμένα μεταξύ του 2005 και του 2018. Για λόγους σαφήνειας και ασφάλειας δικαίου, κωδικοποιήθηκε. Με τον κωδικοποιημένο κανονισμό καταργήθηκε ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1236/2005 και όλες οι τροποποιήσεις του ενοποιήθηκαν, αλλά δεν τροποποιήθηκαν οι κατάλογοι ελεγχόμενων αντικειμένων.

Η Επιτροπή ενημέρωσε επίσης την ΑΤCG και, στη συνέχεια, ζήτησε τη γνώμη της σχετικά με σχέδιο κατ' εξουσιοδότηση πράξης για την τροποποίηση: i) του καταλόγου των αρμόδιων αρχών (που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι) και ii) του καταλόγου των προορισμών στους οποίους εφαρμόζεται η ενωσιακή γενική άδεια εξαγωγής (παράρτημα V) (με την προσθήκη της Γκάμπιας και της Μαδαγασκάρης). Σύμφωνα με τη μέχρι τώρα προσέγγιση, οι χώρες εκτός ΕΕ συμπεριλαμβάνονται στο παράρτημα V εάν έχουν κυρώσει σχετική διεθνή συμφωνία με την οποία δεσμεύονται να καταργήσουν τη θανατική ποινή για όλα τα εγκλήματα. Για τις χώρες που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, αυτό σημαίνει ότι η ενδιαφερόμενη χώρα πρέπει να έχει κυρώσει το Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ICCPR) χωρίς επιφυλάξεις⁶). Η Γκάμπια έχει κυρώσει χωρίς επιφυλάξεις το Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο ICCPR. Το ίδιο ισχύει και για τη Μαδαγασκάρη και για τις προηγούμενες χώρες που προστέθηκαν στον κατάλογο το 2017⁷.

3.2. Εμπορικές πληροφορίες: υποβολή στοιχείων

Η Επιτροπή εξέτασε από κοινού με τα μέλη της ΑΤCG την κατάσταση των στοιχείων που παραλήφθηκαν και που εκκρεμούν από τα κράτη μέλη της ΕΕ για τα προηγούμενα έτη (2017 και 2018), με σκοπό την κατάρτιση της ετήσιας έκθεσης της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 31 παράγραφος 4 του κανονισμού (ΕΕ) 2019/125. Η Επιτροπή έχει υπογραμμίσει ότι είναι απαραίτητο να υποβάλλονται στοιχεία από όλα τα κράτη μέλη, ακόμη και αν δεν έχουν χορηγήσει ή απορρίψει καμία άδεια εξαγωγής.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της διαδικασίας υποβολής στοιχείων, η Επιτροπή και η ΑΤCG εξέτασαν το ενδεχόμενο επέκτασής της και σε θέματα όπως i) πληροφορίες σχετικά με άδειες που αφορούν την παροχή μεσιτικών υπηρεσιών και την τεχνική βοήθεια και ii) πληροφορίες σχετικά με τη χρήση της ενωσιακής γενικής άδειας εξαγωγής. Η ΑΤCG συζήτησε επίσης την πιθανότητα συμμετοχής του τελικού χρήστη στην τακτική υποβολή στοιχείων. Μία αρμόδια εθνική αρχή εξέφρασε την άποψη ότι οι πληροφορίες αυτές θα πρέπει να παρέχονται στην Επιτροπή μόνο κατόπιν αιτήματος, σύμφωνα με το άρθρο 26 παράγραφος 2.

Βάσει των ανωτέρω, η Επιτροπή ενημέρωσε την ΑΤCG για την πρόθεσή της να επικαιροποιήσει το έντυπο υποβολής στοιχείων ώστε να συμπεριλαμβάνει μεγαλύτερο εύρος δεδομένων πριν από την έναρξη της διαδικασίας υποβολής στοιχείων για το 2019.

⁶ Το άρθρο 2 του Δεύτερου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο ICCPR ορίζει ότι μια χώρα μπορεί να διατυπώσει, κατά την επικύρωση ή την προσχώρηση, επιφύλαξη που προβλέπει την εφαρμογή της θανατικής ποινής σε καιρό πολέμου (μετά από καταδίκη για έγκλημα στρατιωτικού χαρακτήρα, υψίστης σημασίας, που τελέσθηκε σε καιρό πολέμου).

⁷ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 2018/181, της 18ης Οκτωβρίου 2017, για την προσθήκη της Δομινικανής Δημοκρατίας, του Σάο Τομέ και Πρίνσιπε και του Τόγκο.

3.3. Επανεξέταση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 2019/125

Η Επιτροπή ενημέρωσε την ATCG σχετικά με τη διαδικασία επανεξέτασης του κανονισμού που ορίζεται στο άρθρο 32. Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της νομοθεσίας, τον Ιούλιο του 2019 η Επιτροπή δημοσίευσε χάρτη πορείας στον οποίο περιγράφονται το πεδίο εφαρμογής της επανεξέτασης, οι λεπτομέρειες της διαβούλευσης και η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, καθώς και ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα. Ενημέρωσε επίσης την ATCG ότι, στο πλαίσιο της επανεξέτασης (και σύμφωνα με το άρθρο 32 του κανονισμού), αναζητούσε πληροφορίες σχετικά με συγκεκριμένα μέρη του κανονισμού: τις κυρώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 33 και τα πρόσθετα εθνικά μέτρα που αναφέρονται στα άρθρα 10 και 14.

Η Επιτροπή κάλεσε την ATCG να συμμετάσχει στη διαδικασία επανεξέτασης διαβιβάζοντας στην Επιτροπή τις απόψεις, παρατηρήσεις, προτάσεις και πληροφορίες των κρατών μελών σχετικά με τις βέλτιστες πρακτικές —καθώς και σχετικά με κενά στη νομοθεσία— που ενδεχομένως έχουν προσδιορίσει στο πλαίσιο της καθημερινής εφαρμογής του κανονισμού. Διατυπώθηκαν προτάσεις για την κατάρτιση καθοδήγησης σχετικά με την εκτίμηση κινδύνου ή για τη δημιουργία συστήματος για την ανταλλαγή απόψεων, σε κατάλληλο μορφότυπο, σχετικά με τους προορισμούς εξαγωγής.

Η ATCG κλήθηκε επίσης να αυξήσει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη δημόσια διαβούλευση και να συγκεντρώσει πληροφορίες από άλλα τμήματα των διοικήσεων των κρατών μελών, ανάλογα με την περίπτωση.

3.4. Συμμαχία για την καταπολέμηση του εμπορίου ειδών που χρησιμοποιούνται για βασανιστήρια

Η Επιτροπή παρείχε ενημέρωση σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί όσον αφορά τη Συμμαχία για την καταπολέμηση του εμπορίου ειδών που χρησιμοποιούνται για βασανιστήρια, και ιδίως σχετικά με την έγκριση, στις 28 Ιουνίου 2019, του ψηφίσματος της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών με τίτλο *«Προς την καταπολέμηση του εμπορίου ειδών που χρησιμοποιούνται για βασανιστήρια: εξέταση της σκοπιμότητας, του πεδίου εφαρμογής και των παραμέτρων για ενδεχόμενα κοινά διεθνή πρότυπα»*.⁸ Το ψήφισμα έθεσε τα θεμέλια για το μελλοντικό έργο των Ηνωμένων Εθνών στον τομέα αυτό. Η Επιτροπή έχει επιδείξει τη δέσμευσή της να καταπολεμήσει το εμπόριο ειδών που χρησιμοποιούνται για βασανιστήρια στηρίζοντας το έργο της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά την παρακολούθηση της εφαρμογής του ψηφίσματος.

⁸ Ψήφισμα A/73/L.94: *«Towards torture-free trade: examining the feasibility, scope and parameters for possible common international standards»* («Προς την καταπολέμηση του εμπορίου ειδών που χρησιμοποιούνται για βασανιστήρια: εξέταση της σκοπιμότητας, του πεδίου εφαρμογής και των παραμέτρων για ενδεχόμενα κοινά διεθνή πρότυπα»), το οποίο εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 28 Ιουνίου 2019.